

„Rozwijanie kompetencji przyrodniczych dzieci w wieku przedszkolnym”

Referat przygotowany w ramach WDN, rok szkolny 2020/2021

„Powiedz mi – a zapomnę.

Pokaż – a zapamiętam.

Pozwól wziąć udział – a zrozumiem.

Konfucjusz

Celem wychowania przedszkolnego „jest wspomaganie i ukierunkowywanie rozwoju dziecka zgodnie z jego wrodzonymi potencjałami i możliwościami rozwojowymi w relacjach ze środowiskiem społeczno-kulturowym i przyrodniczym”

Dekalog Świętego Franciszka z Asyżu.

- Bądź człowiekiem pośród stworzenia, bratem między braćmi.
- Traktuj wszystkie stworzenia z miłością i czcią.
- Tobie została powierzona Ziemia jak ogród rządz nią z mądrością.
- Troszcz się o człowieka, o zwierzę, o zioło, o wodę i powietrze, aby Ziemia nie została ich zupełnie pozbawiona.
- Używaj rzeczy z umiarem, gdyż rozrzutność niema przyszłości.
- Tobie jest powierzona misja odkrycia misterium posiłku: aby życie napełniało się życiem.
- Przerwij węzeł przemocy, aby zrozumieć, jakie są prawa istnienia.
- Pamiętaj, że świat nie jest jedynie odbiciem twego obrazu, lecz nosi w sobie wyobrażenie Boga Najwyższego.
- Kiedy ścinasz drzewo, zostaw choć jeden pęd, aby jego życie nie zostało przerwane.
- Stąpaj z szacunkiem po kamieniach, gdyż każda rzecz posiada swoją wartość.

Modelową definicję zainteresowań podała A.Gurycka, biorąc pod uwagę trzy przesłanki: przydatność do wychowania, interakcje człowieka z otaczającym go światem i dostępność do obiektywnego poznania. W tym ujęciu zainteresowanie jest to względnie trwała i obserwowalna dążność do poznania otaczającego świata „przybierająca postać ukierunkowanej aktywności poznawczej o określonym nasileniu, ale przejawiająca się w selektywnym stosunku do otaczającego życia, to znaczy:–w dostrzeganiu określonych cech przedmiotów oraz związków i zależności między nimi, a także wybranych problemów,–w dążeniu do ich zbadania, poznania, rozwiązania,–w przeżywaniu różnorodnych uczuć (pozytywnych i negatywnych) związanych z nabywaniem i posiadaniem wiedzy. Należy pamiętać, że człowiek uczy się przez całe życie, ale najwięcej uczy się, rozwija i kształci w wieku najmłodszym, do którego z całą pewnością zaliczymy wiek przedszkolny. Zainteresowania są bodźcem, który wpływa na aktywność człowieka. Są motorem jego działania. Proces zainteresowań jest dynamiczny, dwustronny, to znaczy: z jednej strony to otaczający świat pobudza człowieka do działania, z drugiej –to człowiek swoim zachowaniem wpływa na otoczenie. Na pojęcie zainteresowań składają się dwa pokrewne zjawiska: zaciekawienia i zamiłowania. Zaciekawienia to pojedyncze akty poznawcze, charakteryzujące się tym, że wywołane przez cechy nowości i niezwykłości trwają krótko, ukazują się sporadycznie jako odpowiedź na działanie bodźców oraz bodźce, które je wywołują, nie muszą być do siebie podobne, ani też nie muszą należeć do tej samej dziedziny zjawisk (np.: zaciekawienie występujące u kilkumiesięcznego dziecka, wywołane zatrzymaniem wzroku na dużym przedmiocie). Zaciekawienia odgrywają ważną rolę w rozwoju zainteresowań, gdyż zjawisko to początkowo pojawia się sporadycznie, z czasem zaś przy każdorazowym zetknięciu się człowieka z bodźcem określonej dziedziny, wywołuje uczucie przynależności do danej dziedziny. „Istota zjawiska zamiłowania tkwi w pozytywnym (i tylko w pozytywnym) stosunku emocjonalnym do wykonywania określonej czynności (gdy ktoś lubi wykonywać daną czynność, mówimy o jego zamiłowaniu). Różnica między zamiłowaniem, a zainteresowaniem tkwi w tym, że zamiłowanie to coś, co lubimy robić, a zainteresowanie to coś, co chcemy poznać lub interesuje nas niezależnie od uczuć, jakie w nas budzi. Zdarza się również, że zainteresowanie przeradza się w zamiłowanie i odwrotnie.

Dziecko w wieku przedszkolnym jest w stanie interesować się tylko tym, co jest dla niego dostępne poznawczo, co potrafi dostrzec i określić w postaci problemu. Treść jego zainteresowań uwarunkowana jest stopniem rozwoju umysłowego. Na zainteresowania wpływa również w znacznej mierze rozwój

emocjonalny dziecka. Uczucia przedszkolaka są krótkotrwałe, zmienne oraz bardzo silne. Owa zmienność i krótkotrwałość odzwierciedla się w stanie skupienia uwagi oraz cechach wolicjonalnych (np.: trwałości, cierpliwości, opanowaniu). Łatwo zmieniające się emocje dziecka wpływają na przetrutność uwagi i różnorodność przedmiotów, co z kolei umożliwia utrwalenie się zainteresowań. Świat przyrody jest piękny, tajemniczy, fascynujący. Edukacja przyrodnicza jest częścią wychowania przedszkolnego. Jej celem jest zbliżenie dziecka do przyrody, ukształtowanie właściwego, opiekuńczego stosunku do roślin i zwierząt, doprowadzenie do zrozumienia stanowiska i roli człowieka w przyrodzie. Jednym słowem, kształtowanie postaw proekologicznych oraz szacunku dla otaczającego nas świata. Edukacja ekologiczna przedszkolaków powinna być jedną z podstawowych i zasadniczych dziedzin edukacji ogólnej. Ekologia jest nauką o stosunkach między organizmami a otaczającym je środowiskiem. Dziecko wychowane w potrzebie kontaktu z przyrodą, nauczone proekologicznego myślenia w okresie dojrzałości będzie w stanie dbać o środowisko. Aby jednak dzieci były przekonane o konieczności ochrony przyrody, szanowały ją i doceniały, muszą ją poznać. Okres przedszkolny jest ważnym etapem życia człowieka, co najlepiej oddają słowa Roberta Fulghuma:

„Wszystkiego, co naprawdę trzeba wiedzieć, nauczyłem się w przedszkolu - o tym, jak żyć, co robić, jak postępować, współżyć z innymi, patrzeć, odczuwać, myśleć, marzyć i wyobrażać sobie lepszy świat”. Dlatego też rozwijanie zamilowania do otaczającego nas świata należy rozpocząć już na pierwszym etapie edukacji.

Do głównych celów edukacji przyrodniczej dzieci w wieku przedszkolnym zaliczamy:

- Poznawanie otaczającej nas przyrody: rośliny, zwierzęta, zjawiska i procesy przyrodnicze
- Ćwiczenie i rozwijanie zmysłu wzroku, kształcenie spostrzegawczości oraz umiejętności obserwowania obiektów i zjawisk przyrody,
- Wyrabianie samodzielności w zakresie dokonywania spostrzeżeń i obserwacji oraz prowadzenia czynności pielęgnacyjnych roślin i zwierząt,
- Kształtowanie logicznego myślenia poprzez szukanie wzajemnego związku między dostrzeganymi obiektami i zjawiskami, porównywanie ich, uogólnianie, klasyfikowanie, rozumowanie,

- Budzenie i rozwijanie uczuć estetycznych i etycznych poprzez wyrabianie wrażliwości na piękno przyrody, odczuwanie przyjemności w obcowaniu z przyrodą, wzbudzanie wrażliwości na brak jej poszanowania,
- Kształtowanie przekonania o konieczności ochrony przyrody,
- Eliminowanie niewłaściwego nastawienia do obiektów i zjawisk przyrodniczych i korygowanie fałszywego ich interpretowania.

Edukacja dzieci w zakresie poznawania przyrody, a także ochrony i kształtowania środowiska człowieka to świadoma, celowa, planowa i systematyczna działalność nauczyciela względem dzieci i przy ich aktywnym udziale. To, czy uda się w dziecku rozbudzić zainteresowanie światem przyrody i wytworzyć właściwy do niego stosunek, należy w dużym stopniu od nauczyciela – jego osobowości, wiedzy, sposobu oddziaływań dydaktyczno – wychowawczych, a przede wszystkim jego postaw i osobistego stosunku do przyrody.

Zadaniem nauczyciela jest:

- pobudzanie aktywności dziecka,
- uczenie obserwowania obiektów przyrodniczych
- organizowanie sytuacji, w czasie których motywuje do myślenia,
- kierowanie przebiegiem myślenia

Praca z dziećmi powinna opierać się na trzech rodzajach aktywności: spontanicznej, inspirowanej i kierowanej. Z aktywnością spontaniczną mamy do czynienia wtedy, gdy dziecko samo podejmuje działania, bez zachęty czy polecenia osoby dorosłej. Czynnikiem wywołującym ten rodzaj aktywności są wszelkie obiekty, które znajdują się w polu widzenia i w zasięgu rąk dziecka i wzbudzają jego zainteresowanie. Aby świadomie kształtować u dzieci ich wewnętrzną motywację do działania należałoby, stymulować właśnie ten rodzaj aktywności. W tym rodzaju aktywności dziecko realizuje wyłącznie „własny program” Z dziecięcą aktywnością stymulowaną stykamy się wówczas, gdy dorosły w sposób celowy projektuje sytuacje rozwijające dziecko. Podsuwa mu przedmioty, które mają je zachęcić do sięgnięcia po nie. Motywem skłaniającym dziecko do działania jest ciekawość, chęć badania i eksperymentowania. W tym rodzaju aktywności dziecko realizuje nie tylko „własny program aktywności”, ale

i „program dorosłego”. Projektując sytuacje edukacyjne nauczyciel dyskretnie wspiera dziecko. Aktywność kierowana polega na dokładnym komunikowaniu dziecku tego, co ma robić, kiedy i w jaki sposób. Jest to duża ingerencja, szczególnie ograniczająca zachowania twórcze. W tym rodzaju aktywności dziecko realizuje wyłącznie „program dorosłego”. Chcąc zadbać o prawidłowy rozwój dziecka należy mu zapewnić możliwość ujawnienia każdego z wymienionych wyżej rodzajów aktywności. Niewątpliwie jednak powinna przeważać aktywność spontaniczna i inspirowana. Różnym rodzajom aktywności dziecka sprzyjają stosowane przez nauczyciela metody.

- metoda oglądowa: obserwacja, pokaz, prezentacje multimedialne
- metoda słowna: pogadanka, dyskusja, opis, opowiadanie, wiersz, - gry dydaktyczne, spotkania
- metoda praktyczna (badawcza): spacer, wyjscia, wycieczki, zajecia w terenie, doswiadczenia i eksperymenty, praca dzieci

Za najbardziej odpowiednie uznaje się w edukacji przyrodniczej: obserwację, metodę doświadczenia, oraz praktyczna działalność dzieci.

- Obserwacja polega na mimowolnym i dowolnym poznawaniu przez dziecko określonych obiektów lub zjawisk ekologicznych. Poznanie za pomocą obserwacji może być bezpośrednio- polegające na bezpośrednim kontakcie obserwatora z przedmiotem obserwacji, albo pośrednie, gdy podczas obserwacji wykorzystywane są obiekty utrwalone w formie preparatów albo ich obrazów wizualnych (zdjęcia) lub audiowizualnych (fonograficznych). Ze względu na czas trwania obserwacji obiektów i zjawisk przyrodniczych, wyróżnić można obserwacje krótkotrwałe, np. obserwacja zanieczyszczenia śniegu czy zachowania się pszczoł w kwiatkach jabłoni, i obserwacje długotrwałe, polegające przykładowo na obserwacji wpływu dymu tytoniowego na wzrost rzeżuchy.
- Drugą, najbardziej skuteczną, a stąd zasługującą na szczególne zastosowanie jest metoda doświadczenia realizowana w postaci pokazu, zabaw badawczych lub samodzielnych czynności dzieci w warunkach naturalnych np. w ogrodzie, w sadzie, na łące lub zbliżonych do nich (w kąci przyrody).

- Metody organizujące działalność praktyczną dzieci to wszelkie prace związane z prowadzeniem hodowli w sali lub ogrodzie, chowem zwierząt i opiekowaniem się nimi. Rozwijają one w dziecku aktywność i budzą zainteresowanie otaczającym światem. Kącik przyrody to stałe miejsce w sali, gdzie gromadzi się różnorodne okazy przyrody, prowadzi hodowlę, doświadczenia. Umieszcza się w nim książki popularno-naukowe, czasopisma, albumy ciekawostek przyrodniczych wykonane przez dzieci oraz inne ich prace.

Zabawa badawcza, podobnie jak i inne rodzaje zabaw, jest sposobem rozwijania aktywności własnej dziecka, stanowi podstawę jego rozwoju fizycznego i psychicznego. Dziecko, które podejmuje zabawę badawczą, w trakcie działania myśli, poznaje cechy, właściwości i funkcje przedmiotów, różnorodne zjawiska, a także rozmaite zależności przyczynowo-skutkowe między badanymi przez siebie przedmiotami i zjawiskami. Kierując się naturalną potrzebą ciekawości dąży do poznania świata.

Literatura:

1. Elżbieta Jaszczyszyn : Ekologiczna edukacja przedszkolna Białystok Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro – Group” Białystok 2003
2. Arn M. : Przyroda przeżywana i obserwowana z dziećmi przedszkolnymi, WSiP, 1980.
3. Steroy P. : Obserwator przyrody Wydawnictwo „Studio Emka” Warszawa 1998.
4. *E. J. Frątczakowie, Edukacja ekologiczna dzieci w wieku przedszkolnym, Kujawsko - Pomorskie Studium Edukacyjne, Bydgoszcz 1996,*

Opracowała: mgr Iwona Gumienna – Mastej